

Творчі сходинки педагогів Волині
Історія України

УДК 37.091.32:94(477)

М. П. Бас,

учитель історії Залізницького НВК «Загальноосвітня школа І–ІІІ ст. – дитячий садок» Любешівського району Волинської області

**Розвиток української культури
у 1917–1921 роках***

Конспект уроку, 10 клас

Розглядається розвиток культури у період Української революції. Формуються навички групової роботи. Завдання сприяють розвитку критичного мислення. Виховуються естетичні смаки та вподобання.

Ключові слова: хата-читальня, робітфак, лікнеп, політизація культури, культура, освіта, «Просвіта».

Bas M. P. Development of Ukrainian Culture in 1917–1921.

Cultural development during the Ukrainian revolution is considered. Skills of group work are formed. Tasks promote development of critical thinking. Esthetic tastes and preferences are cultivated.

Key words: reading room, workers' faculty, educational program, politicization of culture, culture, education, „Prosvita”.

Мета: охарактеризувати особливості розвитку культури України в період національно-визвольних змагань, з'ясувати нові тенденції та чинники розвитку культури в 1917–1920 рр., суперечливе ставлення населення до культурних цінностей, подвижництво творців та діячів культури, культурно-освітню діяльність громадських організацій у цей період;

розвивати в учнів уміння аналізувати та систематизувати матеріал, робити висновки, здійснювати порівняння історичних явищ та подій, удосконалювати навички роботи з історичними джерелами, давати історичну характеристику діячам культури;

сприяти патріотичному вихованню учнів, а також виховувати в них естетичні смаки та вподобання.

Основні поняття і терміни: хата-читальня, робітфак, лікнеп, політизація культури.

Обладнання: підручник, роздавальний матеріал, карта, ватмани, маркери, технічні засоби навчання.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу з елементами практичної роботи.

Очікувані результати

Учні знатимуть:

– основні чинники, які впливають на розвиток культури;

– внесок урядів 1917–1921 рр. у розвиток культури;

– поняття робітфак, лікнеп, політизація культури.

Учні вмітимуть:

– характеризувати особливості розвитку культурного життя;

– визначати хронологічну послідовність явищ культурного життя;

– показувати на карті основні місця і території, пов'язані з розвитком освіти і науки.

Епіграф (слайд 2):

Кожній нації є за що посипати собі голову попелом. Тільки не треба тим попелом запорошувати очі наступних поколінь.

Ліна Костенко

Проблемне питання:

Чому, незважаючи на руйнівну силу революції і громадянської війни, українська культура досягла нового рівня і поширилася серед народних мас?

Xід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотиваційний аспект

Учитель. Держави гинуть, а народ – живий! Поки живе народ – живе його культура. Бурімні роки Української революції та боротьби за збереження державної незалежності спонукали українське суспільство по-іншому побачити себе в дзеркалі історії, по-іншому оцінити свій розум, талант, почуті свою пісню.

Сьогодні ми будемо розглядати тему «Розвиток української культури в 1917–1921 рр.».

III. Активізація пізнавальної діяльності

Пригадайте:

1. Які процеси відбувалися в Україні у цих роках?

2. Коли при владі була Центральна рада?

(Березень 1917 – січень 1918, березень 1918 – квітень 1918 рр.).

3. Хто і коли керував українськими землями після Центральної ради? (Гетьман Скоропадський, 29 квітня 1918 – 14 грудня 1918 рр.).

4. Період перебування при владі Директорії. (14 грудня 1918 – квітень 1919 рр.).

* Додатки та презентація – на CD номера.

Методичні публікації

5. Коли більшовики утвердилися при владі в Україні? (Грудень 1919 р.).

IV. Вивчення нового матеріалу

На сьогоднішньому уроці нам потрібно визначити, яку лінію у сфері культури проводила кожна влада.

Отже, тема нашого уроку «Розвиток української культури в 1917–1921 pp.».

Слайд 3

Працюватимемо над розглядом таких питань:

1. Нові тенденції та чинники розвитку культури у 1917–1921 pp.

2. Культурні здобутки українських урядів у галузі освіти.

3. Розвиток науки.

Слайд 4

Протягом уроку ми маємо розв'язати **проблемне питання**:

Чому, незважаючи на руйнівну силу революції і громадянської війни, українська культура досягла нового рівня і поширилася серед народних мас?

Слайди 5, 6

У ході уроку ви навчитеся:

- характеризувати особливості розвитку культурного життя;
- визначати хронологічну послідовність явищ культурного життя;
- показувати на карті основні місця і території, пов'язані з розвитком освіти і науки.

Засвоїте:

- основні чинники, які впливають на розвиток культури;
- внесок урядів 1917–1921 pp. у розвиток культури;
- поняття *робітфак*, *лікнеп*, *політизація культури*.

1. **Учитель:** Процес національного державотворення і політичного відродження нації, який почав домінувати в Україні після розвалу російського самодержавства, природним чином стимулював розвиток української культури.

За умов матеріальної скрути в період діяльності Центральної ради громадськість почала перебирати на себе справи утримання шкіл. Восени 1917 року коштами населення було відкрито 53 середні школи з українською мовою навчання.

Практикувалась державна підтримка митців та вчених, що сприяло розвиткові культури.

На культурні процеси справили вплив чимало чинників, як негативних, так і позитивних.

Перед вами – таблиця (слайди 7, 8), де вказано основні чинники, що впливали на розвиток культури. Прошу першу групу вказати позитивні чинники, другу – негативні, а третю – зробити висновок щодо умов, у яких розвивалась культура.

2. Переходимо до наступних питань нашої теми. Цю роботу проведемо в групах. Правила роботи в групах ви пам'ятаєте. Лише додам:

Працюємо колективно.

Думаємо оперативно.

Відповідаємо аргументовано.

Слайд 9

1. Свої розпорядження цей уряд видавав у формі універсалів.

2. З діяльністю цих урядів пов'язана підготовка та проголошення Акта злуки.

3. Приходили тричі до влади в Україні й залишились управляти нею протягом 72 років.

Виконуючи завдання, скористайтеся підручником (с. 258–267) та роздавальними матеріалами і картами. Результати роботи фіксуйте у таблицях за таким зразком (слайд 10).

Слайд 11

Політизація – надання чому-небудь, набуття чим-небудь політичного характеру, посилення зв'язку з політикою.

Робітфаки – робітничі факультети, які створювалися більшовицьким урядом для підготовки до вступу в інститути робітників.

Лікнеп – ліквідація неписьменності, започаткована більшовицькою владою у серпні 1920 року.

Звіт груп.

У якій галузі культури відомі ці діячі?

Слайди 12–14

Робота з історичними джерелами (с. 267 підручника).

Звернімося до епіграфа уроку. У кожної нації є свої повчальні сторінки історії. Такі ж напущування з минулого є й у літописі України. Тому не потрібно викривлених тлумачень тих чи інших історичних подій. Нехай наступні покоління дають свою критичну оцінку сторінкам суперечливих подій і переймають повчальні уроки історії.

А зараз саме час дати відповідь на проблемне питання.

Звільнivшись від багатовікової русифікатської політики, український народ отримав можливість вільно творити. Активізація національно-визвольної боротьби у ході української революції сприяла духовному піднесененню в суспільстві, яке проявилось у сferах культурного життя.

V. Закріплення

Ви показали дуже хороші знання. Але сила не лише в знанні, а й у вмінні. Зараз ми дамо оцінку роботі політичних режимів у галузі освіти і науки та визначимо, яка саме українська влада в цей період зробила найбільший внесок у розвиток освіти й науки.

У цій «чарівній» торбинці ви дістанете підказки, які допоможуть розв'язати це питання. Кожну наліпку ми приклеймо на відповідний плакат.

Оточ, хто мав найбільші здобутки у царині культури 1917–1921 pp.?

VI. Рефлексія

Звертаємося до очікуваних результатів.

Слайди 15, 16

Метод «Мікрофон».

«На цьому уроці я робив...»

«Протягом уроку я дізнався...»

«Найбільше сподобалось на уроці...»

«Я б змінив...»

«Свою роботу оцінюю...»

А яка думка групи?

Методичні публікації

VII. Підсумки

Період визвольних змагань став часом злетів та падінь для української інтелігенції, що уособлювала національну культуру, була носієм ідеалів національного державотворення. Унаслідок складних воєнно-політичних колізій значна її частина опинилася за кордоном, а решта, залишившись під владою більшовиків, змушена була співпрацювати з ними.

На сьогоднішньому уроці ви розпочали вивчення багатогранної теми культури. На наступних уроках

ви продовжите вивчення культурних здобутків нашого народу в цей період.

VIII. Домашнє завдання (слайд 17) § 25, завдання на с. 267–268.

Для дослідників. З'ясуйте, у якому місті на Наддніпрянщині «Просвіта» не припиняла діяльність до початку Першої світової війни, незважаючи на заборону російського уряду.

Порівняльна таблиця розвитку освіти і науки 1917–1921 рр.

Влада	Початкова і середня освіта	Вища школа	Культурно-освітні організації	Наука
Центральна рада	Українізація школи. Відкрито 53 укр. гімназії. Програма 12-річного навчання в школі	Жовтень 1917 р.– Український народний університет у Києві. Декілька вчительських з'їздів	Всеукраїнська вчительська спілка. «Просвіти»	М. Грушевський, В. Винниченко
Павло Скоропадський	Відкрито близько 150 гімназій. Вводилась у навчальні програми українська мова, історія та географія України, історія української літератури	6 жовтня 1918 р.– Державний український університет у Києві, 22 жовтня 1918 р.– у Кам'янці-Подільському, історико-філологічний факультет у Полтаві. 24 листопада 1918 р.– УАН	Національний архів України, Українська академія мистецтв, Український історичний музей	УАН – В. Вернадський, С. Єфремов, М. Кащенко
Директорія	Січень 1919 р.– Закон про державну українську мову в УНР	Міністерство освіти затвердило новий правопис		Продовжувала діяльність УАН
Більшовицький уряд	Лікнеп, створення одної трудової школи (7 років). Скасовувалась плата за навчання	Робітфаки. 1920 р.– ліквідовуються університети, а на їх базі створюється мережа інститутів	Хати-читальні, сільбуди, ліквідація «Просвіти»	Діяльність УАН (історико-філологічний, фізико-математичний, соціально-економічний відділи)

Література

1. Культура і духовне життя в Україні (1917–1920 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://edufuture.biz/index.php?title=Культура_і_духовне_життя_в_Україні_\(1917-1920_рр.\)](http://edufuture.biz/index.php?title=Культура_і_духовне_життя_в_Україні_(1917-1920_рр.))
2. Підлісний Д. В. Вища школа України в період 1917–1921 рр. : історіографія проблеми [Текст] / Д. В. Підлісний // Вісн. НТУ «ХП». – 2011. – № 20.
3. Культура України 1917–1921 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://prezi.com/qlinfhpzrayc/1917-1921/>